

AZERBAIJAN'IN BDT'YE İHRACATININ PANEL ÇEKİM MODELİYLE ANALİZİ: TERCİHLERDE BENZERLİK TEORİSİNİN TEST EDİLMESİ

Levent ŞAHİN

Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü
leventsahin@karatekin.edu.tr

Özet

Çalışmanın amacı Azerbaycan'ın Bağımsız Devletler Topluluğuna (BDT) ve Gürcistan'a ihracatını Tercihlerde Benzerlik Teorisi kapsamında test etmektir. Bağımsız devletler topluluğunun üyeleri: Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Ukrayna'dır. Çalışmada Ermenistan'a ait veriler kullanılmamıştır. Çünkü Azerbaycan ve Ermenistan 1992 yılından beri savaş halindedirler. Bu nedenle Azerbaycan Ermenistan'a ihracat yapmamaktadır. Çalışmada Panel Data ve Panel Gravity Model yöntemleri kullanılmaktadır. Analiz 2010 – 2015 yıllarını kapsamaktadır. Analiz sonucunda Azerbaycan'ın BDT ülkelerine ve Gürcistan'a ihracatı ile BDT ülkelerinin GSYH'leri, nüfusları, ortak kara sınırlarının olması arasında pozitif ilişki olduğu, ancak Azerbaycan'ın ihracatı ile BDT ülkelerinin ve Gürcistan'ın Azerbaycan'a fiziki uzaklığı arasında negatif ilişki olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Tercihlerde Benzerlik Teorisi, BDT, GSYH, İhracat

ANALYSIS OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN'S EXPORT TO CIS WITH PANEL GRAVITY MODEL: TESTING THE SIMILARITY IN PREFERENCE THEORY

Abstract

The aim of this study is to investigate the export of the Republic of Azerbaijan to Commonwealth of Independent States (CIS) and Georgia. The members of CIS: Azerbaijan, Armenia, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Moldova, Russia, Tajikistan, Turkmenistan, Uzbekistan and Ukraine. In the paper, data of Armenia are not used. Because, Azerbaijan and Armenia have been battled since 1992. For this reason, Azerbaijan does not export to Armenia. In the study, Panel Data and Panel Gravity Model methods are employed. This paper is examined in the context of "Similarity in Preference Theory". This analysis involves the years from 2010 to 2015. As a result it is determined that there is a positive relation between the Republic of Azerbaijan's export and the GDP of CIS countries and Georgia. But there is a negative relation between the Republic of Azerbaijan's export and the physical distance of CIS countries and Georgia to Republic of Azerbaijan and also the population of CIS countries and Georgia.

Keywords: Similarity in Preference Theory, CIS, GDP, Export.

Giriş

İhracat ödemeler bilançosu dengesinin sağlanması açısından önemlidir. Çünkü ülkeler ihracat yoluyla cari açıklarını düzenleyebilirler. Bu nedenle hükümetler ihracatlarını artırmanın yollarını araştırmaktadırlar.

Bununla birlikte sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasında ihracat önemli bir paya sahiptir. Çünkü ihracata yönelik büyüme sayesinde teknolojiyi geliştirme amacıyla yatırımlara önem verilecektir. Bütün bu çalışmaların neticesinde de ihracat artacaktır. Bhagwati (1988) çalışmasında ihracattaki artışın teknik altyapı yatırımlarını artırdığını, yatırımlardaki artışın da ihracat seviyesini artırdığını ifade etmiştir. Hejazi ve Safarian (1999) çalışmalarında doğrudan yabancı yatırımlar sayesinde üretim faktörlerinin verimliliğinin artarak, ekonomik büyümenin gerçekleşeceğini ifade etmektedirler. Çünkü doğrudan yabancı yatırımcılar yatırım yaptıkları ülkelere bilgi ve tecrübelerini de götürmektedirler. Bunun sonucunda yatırım yapılan ülkelere üretim ve ihracat artmaktadır.

Çalışmanın amacı Azerbaycan Cumhuriyeti'nin BDT ülkelerine ve Gürcistan'a ihracatını belirleyen faktörleri tespit etmektir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toplam ihracatı 2001 yılında 2,314,282 \$, 2008 yılında 47.756.229, 2015'te 11.326.841\$ olarak gerçekleşmiştir (ITC, 2017).

Teorik Çerçeve ve Bağımsız Devletler Topluluğu

Brunstam Linder, İsveçli ekonomist, 1961 yılında geliştirdiği Gelir ve Tercihlerde Benzerlik Teorisi'nde endüstriyel malların ihracatı üzerinde etkili olan faktörlerin benzer talep yapıları olduğunu ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle endüstriyel mallar çok yüksek fiyatlarla satılsalar dâhi benzer gelir seviyesine, tercih ve zevklere sahip diğer ülke vatandaşları tarafından talep edilebilmektedir (Oktay, 2005: 49).

Linder'in teorisi talep yönlü bir teoridir. Linder ticaretin taleplerin benzerliğinden kaynaklanacağını ileri sürmektedir. Diğer bir ifadeyle ülkeler genellikle yurtiçi talebi karşılayacak kadar üretimde bulunurlar, ancak talep fazlalarını ihraç ederler. Bu nedenle üretim fazlası ürünlere ilgi gösteren ülkelerin benzer özelliklere sahip olması gerekmektedir. Linder'e göre dünya ticaretinin büyük bir çoğunluğu birbirine benzer ülkeler arasında gerçekleştirilmektedir. Bunun nedeni de ticaretin talep odaklı yapılmasıdır. Bununla birlikte benzer özelliklere sahip olmalarına rağmen fakir ülkeler arasında ticaret yüksek seviyelerde değildir (Bukhari vd, 2005).

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT); Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Ukrayna'dan oluşan bölgesel iktisadi işbirliği örgütüdür. BDT, 1991 yılında kurulmuştur. BDT'nin kuruluş amaçları arasında malların, işgücünün, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımını sağlamak; para, fiyat, vergi ve gümrük politikalarının düzenlenmesi yer almaktadır. BDT'nin başlıca organları: Devlet başkanları konseyi, hükümet başkanları konseyi, dışişleri bakanları konseyi, savunma bakanları konseyi, sınır birliklerinin komutanları konseyi, parlamenterler arası meclis ve ekonomik konseydir. BDT'nin alanı 22,1 milyon km² ken, nüfusu 284 milyon'dur. BDT'nin merkezi Minsk'tedir. BDT bir bütün olarak değerlendirildiğinde doğalgaz, kömür, demir, manganez ve petrol ihracatında dünyada birinci sıradadır. Kazakistan ve Ukrayna kömür, Kazakistan, Azerbaycan ve Türkmenistan petrol, Türkmenistan ve Özbekistan ise önemli doğalgaz kaynaklarına sahiptirler (CIS, 2017).

Azerbaycan Sovyetler Birliğinin Dağılması ile bağımsızlığını kazanarak, liberal ekonomik sistemi uygulamaya başlamıştır. Son yıllarda Azerbaycan hızlı bir ekonomik büyüme ivmesini yakalamıştır. Azerbaycan'ın hızlı ekonomik büyümesini sağlayan faktörler petrol fiyatlarındaki artış, zengin petrol ve doğalgaz rezervleridir. Petrol ve doğalgaz ülkenin gelirini artırarak, ihracatın ana kalemi (%87) haline gelmişlerdir (IMF, 2014). Azerbaycan'ın 1991 yılında 3000 \$ olan kişi başına geliri, 2015 yılında 6000\$ olarak gerçekleşmiştir (Worldbank, 2017).

Konuyla İlgili Literatür Araştırması

Tercihlerde Benzerlik Teorisi birçok iktisatçı tarafından panel çekim modeli kullanılarak test edilmiştir. Binh vd (2011) çalışmalarında Vietnam ile 60 ülke arasındaki ticari ilişkiyi inceleyerek, Vietnam ile bu ülkeler arasındaki ticaret üzerinde kültürün, piyasa büyüklüğünün önemli etkisinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Prasai (2014) çalışmasında Nepal'in Hindistan ve Çin ile ticari ilişkilerini artırması hâlinde ihracatının artacağını belirtmiştir. Wang ve Badman (2016) tercihlerde benzerlik teorisi kapsamında yaptıkları çalışmalarında Peru'nun ticareti üzerinde mesafenin negatif, ekonomik büyüklüğün ise pozitif etkiye sahip olduğunu açıklamışlardır. Suresh (2014) panel çekim modelini kullandığı çalışmasında, Hindistan'ın güney ve kuzeyindeki ülkelerle yaptığı ticareti inceleyerek, Hindistan'ın daha fazla benzerliklere sahip olduğunu ve güneyindeki ülkelerle ticaret yapmasının ihracatını artıracığını belirtmiştir. Karagöz ve Karagöz (2009) çalışmalarında ithalatçı ülkenin ekonomik büyüklüğünün ve nüfusunun ihracatı olumlu, mesafenin ise olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Josheski ve Apostolov (2013) incelemelerinde Makedonya'nın Balkan ülkelerine yaptığı ihracatta başarı gösterdiğini belirtmişlerdir. Waheed ve Abbas (2015) araştırmalarında Bahreyn'in ticaret partnerlerinin döviz rezervlerinin Bahreyn'in ihracatı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Şahin (2016), Fildişi Sahili Cumhuriyeti'nin WAEMU ülkelerine ihracatını incelediği çalışmasında Fildişi Sahili Cumhuriyeti'nin ihracatı üzerinde ithalatçı ülke ile arasındaki mesafenin olumsuz, ithalatçı ülkenin nüfusunun, okyanusa kıyısı olmasının ve ortak kara sınırlarının olmasının olumlu etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Elsheway, Shen ve Ahmed (2014) Mısır'ın dış ticaretini inceledikleri çalışmalarında taşıma giderlerinin Mısır'ın dış ticaretini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Ticari Çekim Modeli

Fizikteki yerçekimi modeli kavramından hareketle aynı uzaklıktaki iki ekonomik kütlede daha büyük olanı kuvvetli çekim gücüne, yani daha büyük ticari değere sahiptir. Ayrıca iyi ilişkilere sahip, coğrafi açıdan birbirine yakın ülkeler daha sıkı ticareti ilişkiye sahip olacaklardır. Bununla birlikte çekim modelinin daha gerçekçi sonuçlar vermesi için modele nüfus ve sınır ortaklığı gibi değişkenler eklemek mümkündür (Wang ve Badman, 2016:566-567).

Ticari çekim modeli ilk defa 1960 yılında Tinbergen ve Poyhonen tarafından dünya çapında ticaret eğilimlerini açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Günümüzde dış ticaretin ampirik analizini yapmakta ticari çekim modeli yaygın olarak kullanılmaktadır (Wang ve Badman, 2016: 5). Çalışmada ticari çekim modeli Azerbaycan'ın BDT'ye ve Gürcistan'a ihracatını açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Ticari çekim modelinde (j) ve (i) ülkeleri arasındaki ticari ilişkiyi şu şekilde belirtmek mümkündür (Ata, 2012: 277).

$$T_{ij} = c \times \frac{GSYH_i \times GSYH_j}{R_{ij}}$$

Denklemden her iki tarafın logaritması alınınca aşağıdaki denklem oluşmaktadır.

$$\ln(T_{ij}) = \ln(c) + \ln(GSHY_i) + \ln(GSHY_j) - \ln(R_{ij}) \quad (1)$$

T_{ij} : (i) ve (j) ülkeleri arasındaki ticaret, $GSYH_i$ ve $GSYH_j$: (i) ve (j) ülkelerinin GSYH'leri
 R_{ij} : İki ülke arasındaki mesafe

C: Sabit

Veri Seti ve Ekonometrik Analiz

Çalışmada ticari çekim modelinden yararlanılmış ve bu model Azerbaycan Cumhuriyeti'nin BDT ve Gürcistan'a yaptığı ihracat üzerine uygulanmıştır. 2010-2015 yılları arasında kapsayan çalışmada, panel veri yöntemi kullanılmıştır.

Ticari çekim denkleminde, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ihracatı bağımlı değişken olarak alınmıştır. Denklemden bağımsız değişkenler olarak BDT ülkelerinin ve Gürcistan'ın GSYH, nüfusları, partner ülkelerin başkentlerinin Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başkenti Bakü'ye olan uzaklıkları kullanılmıştır. Ticari çekim modelinde kullanılan denklemin çift logaritmik haliyle gösterimi şu şekildedir:

$$\log(\hat{I}_{ij}) = \beta_0 + \beta_1 \log G_{ij} + \beta_2 \log N_{ij} - \beta_3 \ln M_{ij} + \beta_4 OKS_{ij} + \beta_5 HK_{ij} + \beta_6 MU_{ij} + e_{ij} \quad (2)$$

Denklemden;

$\log \hat{I}_{ij}$: t yılında Azerbaycan Cumhuriyeti'nden BDT ülkelerine ve Gürcistan'a yapılan ihracat miktarını (\$),

$\log G_{ij}$: t yılında BDT ülkeleri ve Gürcistan'ın GSYH'lerini (\$),

$\log N_{ij}$: t yılında BDT ülkeleri ve Gürcistan'ın nüfuslarını,

$\log M_{ij}$:BDT ülkeleri ve Gürcistan'ın başkentlerinin, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başkentine uzaklıklarını (km),

OKS : Azerbaycan ile ortak kara sınırının olup olmasını

HK : Hazar denizine kıyısı olup olmamasını

MU :Halkın çoğunluğun müslüman olup olmamasını

temsil etmektedir.

Ticari çekim modelinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ihracatta bulunduğu BDT ülkelerine (Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya, Özbekistan, Ukrayna, Tacikistan) ve Gürcistan'a yer verilmiştir. Analizin amacı, BDT ülkelerinin ve Gürcistan'ın Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toplam ihracatı içindeki yerini tespit etmektir.

Modelde bağımlı değişken olan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ihracat verisi, Uluslararası Ticaret Merkezi'nden (International Trade Centre) alınmıştır. BDT ülkelerinin ve Gürcistan'ın GSYH ve nüfus verileri Dünya Bankası veri tabanından sağlanmıştır. BDT ülkelerinin ve Gürcistan'ın başkentlerinin, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başkenti Bakü'ye uzaklıklarını gösteren mesafe verileri "<http://www.distancefromto.net/>" adresli internet sitesinden elde edilmiştir. Analizde kullanılan veriler kısa bir dönemi kapsadığı için (6 yıl) modellerin tahminine başlamadan önce serilerde birim-kök ve yapısal kırılma olup olmadığının araştırılması yapılmamıştır (Karagöz, 2011: 10).

Çalışmada ülkeler vb. kesit gözlemlerin belirli bir zaman içinde değerlendirilmesine imkân sunan (Baltagi, 2005: 237; Hsiao, 2003: 3) panel veri yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde analizin rastsal etkiler modeliyle mi, ya da sabit etkiler modeliyle mi yapılacağına karar vermek için Hausman ya da Sabit Etkiler testlerinin yapılması gerekmektedir. Fakat çekim modelinde zaman içinde farklılık arz etmeyen "mesafe" değişkeninin kullanılması sebebiyle, rastsal etkiler modeli tercih edilmiştir.

Rastsal etkiler modelinin tahmininde Wallace&Hussein, Swamy&Arora ve Wansbeek&Kapteyn olmak üzere üç tane tahmin modeli kullanılmaktadır. Bununla birlikte Wallace&Hussein dışındaki tahmin modelleri zaman içinde değişmeyen değişkenlerin tahmininde başarılı değillerdir. Bunun sebebi de söz konusu tahmincilerin iç regresyonla çalışmalarıdır (Özer, 2014: 254). Bu nedenle çalışmada zaman içinde değişmeyen "mesafe" değişkeninin tahmininde başarılı olan Wallace&Hussein tahmin modeli kullanılmıştır

Tablo 1: Panel Veri Analizi Sonuçları

<i>Bağımlı Değişken: logI</i>			
<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayılar</i>	<i>t-istatistiği</i>	<i>P-değeri</i>
<i>logG</i>	0.150312 **	2.817973	0.0064
<i>logM</i>	-2.729701**	-5.725257	0.0000
<i>logN</i>	0.780430**	2.754986	0.0077
<i>OKS</i>	1.311391**	2.386264	0.0200
<i>HK</i>	-0.653076	-1.539782	0.1286
<i>MU</i>	0.338437	0.572979	0.5687
<i>Sabit Terim</i>	13.05662	5.766963	0.0000
<i>R²</i>	0.712		
<i>P-değeri (F ist.)</i>	0.000		
** %5 düzeyinde anlamlıdır.			

Bağımsız değişken olan logG bağımlı değişken logI'yi beklenildiği gibi pozitif yönde etkilemektedir. Çünkü logG'de %1'lik artış, logI üzerinde %0,150'lik artışa yol açmaktadır. Bağımsız değişken logM, bağımlı değişken logI'yi beklenildiği gibi negatif yönde etkilemektedir. Çünkü logM'de %1'lik artış, logI üzerinde %-2,729'luk azalışa yol açmaktadır. Bununla birlikte lnN bağımsız değişkeni, logI bağımlı değişkenini pozitif yönde etkilemektedir. Sebebi lnN'de %1'lik bir artış olduğunda, logI üzerinde %0,780'lik artış sağlanmaktadır. Ayrıca BDT ülkelerinin ve Gürcistan'ın Azerbaycan Cumhuriyeti ile ortak sınırının olup olmadığını temsil eden kukla değişken OKS, bağımlı değişken logI'yi %1,311 oranında pozitif yönde etkilemektedir. Bununla birlikte analiz sonucunda HK (Hazar denizine kıyısının olup olmaması) ve MU (Halkın çoğunluğunun Müslüman olup olmaması) kukla değişkenlerinin istatistiki açıdan anlamsız olduğu anlaşılmıştır. R² belirlilik katsayısıdır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranını belirtmektedir. Modelde

bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken log'i'yi açıklama oranı %71 (0.712)'dir (Tablo 1).

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada hem batılı devletler (ABD ve Batı Avrupa) hem de Rusya ile iyi ilişkilere sahip olan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin BDT ülkeleri ve Gürcistan'a yaptığı ihracat, Tercihlerde Benzerlik Hipotezi çerçevesinde ele alınmıştır. Analizde Azerbaycan Cumhuriyeti açısından Tercihlerde Benzerlik Hipotezi doğrulanmıştır. Modelde 2010-2015 yılları arasındaki verilere yer verilmiştir.

Çekim modelinin tahmin sonuçlarına göre; Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ihracat hacmi ticaret yapılan ülkenin GSYH'sinden, nüfusundan, ortak sınırının olmasından olumlu etkilenmektedir. Ancak ülkeler aralarındaki uzaklıktan olumsuz yönde, istatistiksel olarak da anlamlı bir şekilde, etkilenmektedir. Bu etki çekim modelinin perspektifi ile tutarlıdır. Çünkü Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ihracatta bulunacağı ülkeyle olan uzaklığı taşıma maliyetini artırdığı için ihracat hacmini negatif etkilemektedir. Bununla birlikte analiz sonuçları doğrultusunda, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin BDT ülkeleri ve Gürcistan'la ticari ilişkilerini ilerletmesinin Azerbaycan'ın milli geliri üzerinde olumlu etkilere sahip olacağı anlaşılmaktadır. Çünkü ortak kara sınırlarının bulunması Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ihracatı üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Analiz sonuçları doğrultusunda Azerbaycan Cumhuriyeti ihracat düzeyini arttırabilmek amacıyla komşu ülkeleriyle var olan ulaşım ağlarını geliştirmeli, özellikle demir ve kara yollarına önem göstermelidir. Böylece Azerbaycan Cumhuriyeti ihracatını daha fazla arttıracak, nakliye maliyetlerini düşürecektir. Ayrıca Azerbaycan hükümeti ekonomisini daha liberal hale getirmelidir. Azerbaycan ekonomisi dünya ekonomisi ile bütünleştikçe, Azerbaycan'ın ihracatı da artacaktır.

Kaynakça

Ata, S. (2012). Türkiye'nin İhracat Potansiyeli: Çekim Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme. International Conference on Eurasian Economies, 11-13 Kasım 2012, Almatı, Kazakistan, <https://www.avekon.org/proceedings/econ2012.pdf>. Kaynaktan 03.02.2017 tarihinde alınmıştır.

Baltagi, H.B.(2005). Econometric Analysis of Panel Data. Third Edition: West Sussex, John Wiley & Sons Ltd., United Kingdom.

Bhagwati, N.J.(1988). Protectionism. MIT Press, Cambridge.

Binh, D.T.T., Duong, N. V. & Cuong, H. M. (2011). Applying gravity model to analyze trade activities of Vietnam. http://www.freit.org/WorkingPapers/Papers/TradePatterns/FREIT6_39.pdf. Kaynaktan 26.02.2017 tarihinde alınmıştır.

Bukhari, S.A.H., Shah, A., Ahmad, M.H., Alam, S., Bukhari, S.S.H.A.S. & Butt, M.S. (2005). An empirical analysis of the linder theory of international trade for south asian countries, *The Pakistan Development Review*, 44 (3), 307–320.

Commonwealth of Independent States (CIS). (2017). About commonwealth countries, http://www.cisstat.com/eng/frame_about.htm. Kaynaktan 03.03.2017 tarihinde alınmıştır.

Elshehawy, M.A., Shen H. & Ahmed, R.A.(2014). The factors affecting Egypt's exports: Evidence from the gravity model analysis. *Open Journal of Social Sciences*, 2(11), 138-148.

Hejazi, W. & Safarian, E.A.(1999). Trade - foreign direct investment and R&D spillovers. *Journal of International Business Studies*, 30(3), 491 – 511.

Hsiao, C. (2003). Analysis of Panel Data. Second Edition: Cambridge University Press, United Kingdom.

International Monetary Fund. (2014). Republic of Azerbaijan: 2014 Article IV Consultation-Staff Report. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14159.pdf>. Kaynaktan 14.03.2017 tarihinde alınmıştır.

Josheski, D. & Apostolov, M. (2013). Macedonia's Exports and the Gravity Model. Munich Personal RePEc Archive (MPRA), MPRA Paper No. 48180, July 2013,

https://mpira.ub.unimuenchen.de/48180/1/MPRa_paper_48180.pdf. Kaynaktan 12.03.2017 tarihinde alınmıştır.

Karagöz, K. & Karagöz, M. (2009). Determining factors of trade flows blacksea economic cooperation (BSEC) region: A panel gravity model. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 1(1), 63-75.

Karagöz, K. (2011). Göç-ticaret ilişkisi: Panel çekim modeli, *Sosyo-Ekonomi*, Özel Sayı, 55-68.

Oktay, N. (2005), Dış Ticarete Giriş, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No 1624: 49

Özer, O.O.(2014). Determinants of Turkey's textiles exportation: The gravitation model approach. *Tekstil ve Konfeksiyon Dergisi*, 24(3), 252-258.

Prasai, P.L.(2014). Foreign trade pattern of nepal: Gravity model approach. NRB Working Paper No.21, January 2014, <http://www.nrb.org.np/ecorev/pdf/files/nrbwp201421.pdf>. Kaynaktan 01.3.2017 tarihinde alınmıştır.

Suresh, K.G. & Aswal, N. (2014). Determinants of India's manufactured exports to south and north: A gravity model analysis. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 4(1), 144-151.

Şahin, L. (2016). Tercihlerde Benzerlik Teorisinin Sınanması: Fildişi Sahili Cumhuriyeti'nin Waemu'ya İhracatının Panel Çekim Modeliyle. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 335-348

The World Bank. (2017). GDP per capital, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GD.P.PCAP.KD?locations=AZ&view=chart>. Kaynaktan 03.03.2017 tarihinde alınmıştır.

The International Trade Centre (ITC). (2017). Products exported by Azerbaijan http://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1|031|||TOTAL||2|1|1|2|2|1|1|1|1. Kaynaktan 02.03.2017 tarihinde alınmıştır.

Waheed, A. & Abbas, S. (2015). Potential export markets for Bahrain: A panel data analysis, *International Journal of Trade Economics and Finance*, 6(3), 165-169.

Wang, X. & Badman, R.P.(2016). A multifaceted panel data gravity model analysis of Peru's foreign trade, *Turkish Economic Review*, 3(4), 562-577.